

Garbiec, Roman

Paradygmaty w systemach ubezpieczeń społecznych na przykładzie Polski i Niemiec

---

Zeszyty Naukowe Ostroleckiego Towarzystwa Naukowego 25, 759-774

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PARADYGMATY W SYSTEMACH UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH NA PRZYKŁADZIE POLSKI I NIEMIEC

THE PARADIGMS IN THE SYSTEMS OF NATIONAL INSURANCE SCHEMES ON THE EXAMPLE OF POLAND AND GERMANY

Ubezpieczenia społeczne jako pojęcie ekonomiczne występują często w postaci terminu „system ubezpieczeń społecznych”, czyli pewnej logicznej całości wzajemnie ze sobą powiązanej, obejmującej wszystkie zagadnienia związane z ubezpieczeniami społecznymi, a mianowicie opłacanie składek i wypłacanie świadczeń przez uprawnione do tego zakłady ubezpieczeń lub organy emerytalne. System ubezpieczeń społecznych jest mezosystemem¹ ekonomicznym i w takich kategoriach jest rozpatrywany w niniejszym opracowaniu.

System ubezpieczeń społecznych jako konstrukcja prawno-ekonomiczna nie mógłby powstać bez określenia rodzaju ryzyka. Katalog ryzyk socjalnych, które stanowią podstawę tworzenia systemu ubezpieczeń społecznych, określiła MOP². Lista ta obejmuje sytuację, gdy ubezpieczony (i jego rodzina) nie jest sam w stanie się utrzymać, takimi sytuacjami są: starość, choroba, cięża, poród, śmierć żywiciela rodziny. Każde ubezpieczenie cechuje występowanie składki, wspólnego funduszu, oznaczonego ryzy-

---

* dr, Politechnika Częstochowska

¹ Mając na uwadze zakres zjawisk ekonomicznych, można mówić o różnych klasach systemów ekonomicznych, i tak można wyróżnić: system gospodarki globalnej albo gospodarki światowej, megasystemy ekonomiczne (przykładami mogą być: gospodarka feudalna, gospodarka kapitalistyczna czy gospodarka socjalistyczna), makrosystemy ekonomiczne (gospodarki narodowe), mezosystemy ekonomiczne (regiony gospodarcze, duże segmenty gospodarki narodowej, np. rolnictwo, sektor usług, system bankowy), minisystemy ekonomiczne (przedsiębiorstwa, gospodarstwa czy inne jednostki gospodarcze). W. Misiński, *Modelowanie systemu powszechnych ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław 2007, s. 21.

² J. Jończyk wyróżnia 9 rodzajów socjalnego ryzyka jako przedmiotu ochrony prawnej: 1) dożycie wieku emerytalnego, 2) trwała lub okresowa niezdolność do pracy, 3) śmierć żywiciela, 4) niezdolność lub niemożność świadczenia pracy (prowadzenia działalności), 5) wypadek przy pracy lub choroba zawodowa (wypadek lub choroba zawodowa w szczególnych okolicznościach), 6) utrata zdrowia, 7) bezrobocie, 8) niedostatek dochodu w rodzinie, 9) trudne sytuacje życiowe. J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne bezrobocie i pomoc społeczna*, Kantor Zakamycze, Kraków 2003, s. 14–15.

ka, szkody i pokrycia szkody (świadczenia)³. Dlatego też charakteryzując każdy model/wzorzec systemu⁴ ubezpieczeń społecznych, trzeba określić ich wzajemne relacje. Nasze wyobrażenie o rzeczywistości przybiera postać modelu⁵, czyli uproszczonej reprezentacji systemu, w czasie i przestrzeni, stworzonej w zamiarze zrozumienia zachowania systemu rzeczywistego.

Celem niniejszego artykułu jest próba zaprezentowania systemów ubezpieczeń społecznych jako przykładowych modeli tworzonych według określonego standardu (paradygmatu).

Pojęcie paradygmatu

W wielu dyscyplinach naukowych paradygmat jest różnie definiowany, choć jego podstawowe znaczenie oraz cechy (zwane też regułami) są zasadniczo identyczne. W zarządzaniu pojęcie to (paradygmat) rozumiane jest jako wzorzec postępowania. Oznacza również model. Dobry paradygmat posiada kilka cech i m.in. musi być spójny logicznie i pojęciowo, jak najprostszy oraz zawierać tylko te pojęcia i teorie, które są dla danej nauki rzeczywiście niezbędne, dawać możliwość tworzenia teorii szczegółowych zgodnych ze znanymi faktami.

Paradygmat pełni cztery podstawowe funkcje: określa, co jest dopuszczalne w nauce normalnej, jakie prawa, teorie, zastosowania i oprzyrządowanie są zasadne, funkcjonuje jako model, jest doktryną, którą każdy nowicjusz musi poznać i przyjąć, aby wejść do wspólnoty uczonych, umożliwia efektywne badanie naukowe, gdyż stanowi niebudzącą wątpliwości ich podstawę⁶.

Użyteczność (zastosowanie) danego paradygmatu do wyjaśniania określonych zjawisk powinna być zdeterminowana tylko tym, czy jest on w danym przypadku twórczy poznawczo, a więc czy za jego pomocą można tworzyć teorie szczegółowe zgodne z danymi doświadczalnymi (historycznymi), którymi zajmuje się dana nauka. Wśród wyróżnionych powyżej paradygmatów występujących w naukach społecznych można wyodrębnić cztery podstawowe: pozytywizm, relatywizm, teorię krytyczną, konstruktywizm⁷.

---

³ Zob. G. Szpor (red.), *System ubezpieczeń społecznych – zagadnienia podstawowe*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003, s. 25.

⁴ System ubezpieczeń społecznych trzeba traktować jako system społeczno-ekonomiczny, przez który rozumieć należy „strukturalną kompozycję niezliczonych ilości powiązanych ze sobą instytucji, przez które ludzie organizują i koordynują swoje zachowania tak, aby móc realizować różne formy społecznej aktywności, służące podtrzymaniu i rozwojowi życiowych procesów społeczeństwa”. J. Wilkin, *Jaki kapitalizm, jaka Polska?*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 113 za: M.R. Tool, *Institutionalist View of Economic System*, w: K. Dopfer, K.F. Raible (red.), *The Evolution of Economic System*, St. Martin's Press, New York 1990, s. 168.

⁵ Tadeusz Szumlicz rozróżnia modele odwzorujące (istniejące) i projektujące (tworzone), i są to jego zdaniem narzędzia badawcze służące identyfikacji i wyjaśnianiu praktyki. W takim to zakresie zostaną zaprezentowane modele w niniejszej pracy. Zob. T. Szumlicz, *Ubezpieczenia społeczne, teoria dla praktyki*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Warszawa 2006, s. 30–32.

⁶ K. Jodkowski, *Wspólnoty uczonych, paradygmaty, rewolucje naukowe. Realizm, Racjonalizm, Relatywizm*, t. 22, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1990, s. 148.

⁷ B. Brycz, T. Dudycz, *Paradygmat jako podstawa metody naukowej w naukach o zarządzaniu*, w: T. Dudycz, G. Osbert-Pociecha (red.), *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, Wy-

Uwzględniając definicję paradygmatu (przyjmując jako podstawę definiowania założenia konstruktywizmu⁸) jako pewnego wzorca, na podstawie którego dalej będzie się tworzyć szczegółowe wyjaśnienia dla danej dyscypliny naukowej, można przyjąć etapy budowy systemu ubezpieczeń społecznych jako elementy paradygmatu dla systemów ubezpieczeń społecznych.

Etapy tworzenia systemu ubezpieczeń społecznych to: określenie rodzaju ryzyka, określenie zakresu ochrony ubezpieczeniowej (rodzaju zdarzeń losowych objętych ochroną) i ich klasyfikacja prawna, określenie zasad finansowania systemu, określenie rodzajów świadczeń i parametrów uprawniających do ich nabycia, wypłata świadczeń uprawnionym.

Na podstawie tak określonego schematu konstruowania systemów ubezpieczeń społecznych w dalszych rozważaniach zostaną zaprezentowane modele systemów w Polsce i w Niemczech.

Konstrukcja polskiego systemu ubezpieczeń społecznych

Polski system ubezpieczeń społecznych jest oparty na regule określonej jeszcze przez Otto von Bismarcka i stanowi pochodną systemu klasycznego funkcjonującego w zmodyfikowanej wersji w Niemczech oraz w niektórych państwach europejskich (np. w Polsce). Oprócz modelu klasycznego w dokumentach Komisji Europejskiej można spotkać także model liberalny (model Beveridge'a) typowy dla państw anglosaskich i w zmodyfikowanej wersji stosowany w państwach nordyckich.

Reforma strukturalna przeprowadzona w Polsce w 1999 r. zmieniła niektóre rozwiązania systemowe funkcjonujące w starym systemie (wprowadziła wielofilarowość w systemie emerytalnym i dobrowolność uczestnictwa w nim dla niektórych ubezpieczonych). Do zasadniczych zmian w systemie wprowadzonych reformą i mających istotny wpływ na określenie paradygmatu należy podział systemu na subsystemy: emerytalny, rentowy, chorobowy i wypadkowy. Podział ten został zdefiniowany ustawowo przez wyodrębnienie funduszy gromadzących składki i finansujących wypłacanie określonych rodzajów świadczeń; będzie on podstawą poniższych prezentacji.

System emerytalny w Polsce

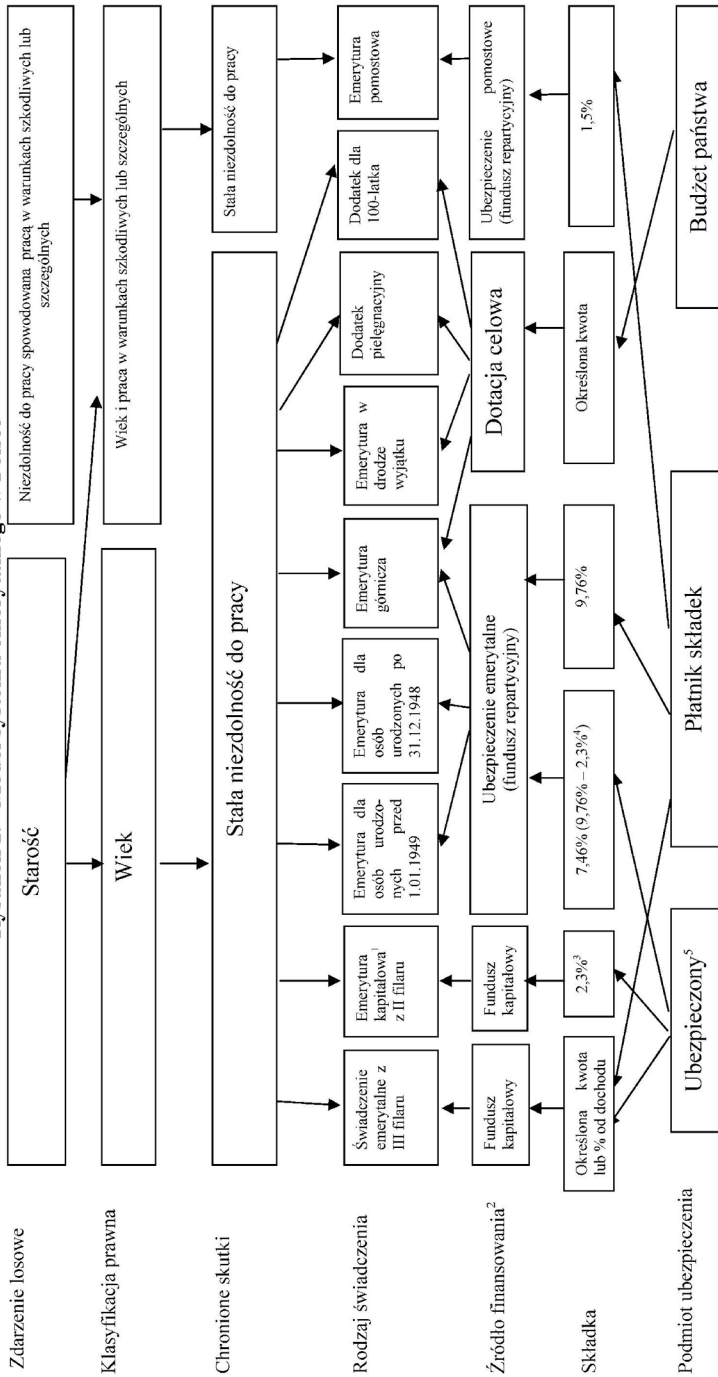
Polski system emerytalny obejmuje filar repartycyjny działający częściowo według zasad starego systemu (określonego przed reformą z 1999 r.), ze zdefiniowanym świadczeniem, i częściowo według nowego systemu, zdefiniowanego jako system NDC oraz obowiązkowy system kapitałowy (system ze zdefiniowaną składką) i dobrowolne elementy indywidualnego zabezpieczenia w formie pracowniczych programów emerytalnych, indywidualnych kont emerytalnych lub ubezpieczeń na życie.

---

dawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010, s. 54 za: M. Easterby-Smith, R. Thorpe, P.R. Jackson, *Management Research*, SAGE, Los Angeles 2008, s. 64–77.

⁸ Którego celem badawczym jest zrozumienie, jak ludzie tworzą „konstrukty” otaczającej ich rzeczywistości, aby pomóc im zrozumieć to, co się wokół nich dzieje; punktem wyjścia badania jest zgromadzenie bogatego zestawu danych, na podstawie których wyciągane są określone wnioski. Zob. B. Brycz, T. Dudycz, op. cit., s. 60.

Rysunek 1. Model systemu emerytalnego w Polsce

1 – w formie okresowej lub dożywotniej; 2 – jako źródło finansowania na potrzeby model finansowania przyjęto rodzaj ubezpieczenia, a nie rodzaj funduszu; 3 – składka od 1.05.2011 – 2,3%, od 1.01.2013 – 2,8%, od 1.01.2014 – 3,1%, od 1.01.2015 – 3,3%, od 1.01.2017 – 3,5%; 4 – wartość środków przekazywanych do II filaru. 5 – w przypadku samozatrudnionych są oni jednocześnie ubezpieczonymi i płatnikami składek.

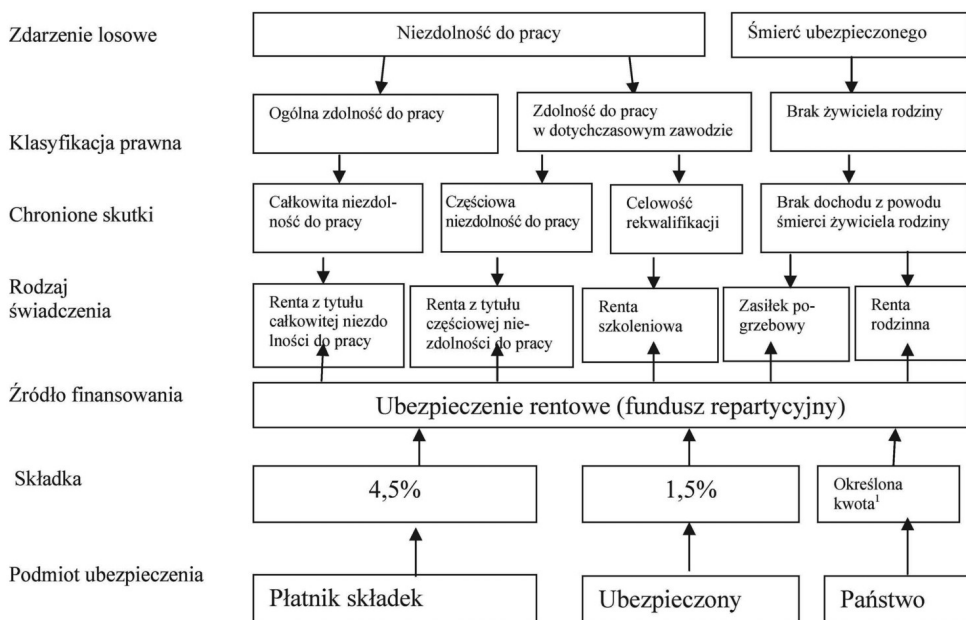
Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz ustawy o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o indywidualnych kontach emerytalnych, ustawy o emeryturach kapitalowych, ustawy o emeryturach pomostowych.

Polski system emerytalny jest systemem nowoczesnym, wielofilarowym złożonym z systemu publicznego (repartycyjnego) oraz systemów prywatnych (kapitałowych) w formie systemów o zdefiniowanej składce.

System rentowy w Polsce

Konstrukcja systemu rentowego w Polsce jest domeną państwa bez alternatywnych systemów prywatnych. System rentowy finansowany jest na zasadzie solidaryzmu i wzajemności wszystkich jego aktualnych uczestników. Wysokość świadczeń w tym systemie jest zróżnicowana i uzależniona od okresów ubezpieczenia oraz wysokości opłacanych składek⁹. Poniżej zaprezentowane zostały rodzaje ryzyka i typy świadczeń w polskim systemie rentowym.

Rysunek 2. Model systemu rentowego w Polsce

1 – jako gwarancja wypłaty świadczeń w przypadku braku środków ze składek.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Polski system rentowy można scharakteryzować jako system tradycyjny, ponieważ składka rentowa jest formą pseudopodatku (obowiązkowej składki). System ten jest też

⁹ Jest to więc klasyczny model Bismarckowski, w którym świadczenie zastępuje wynagrodzenie, a nie gwarantuje tylko minimalne świadczenie umożliwiające przeżycie (model anglosaski).

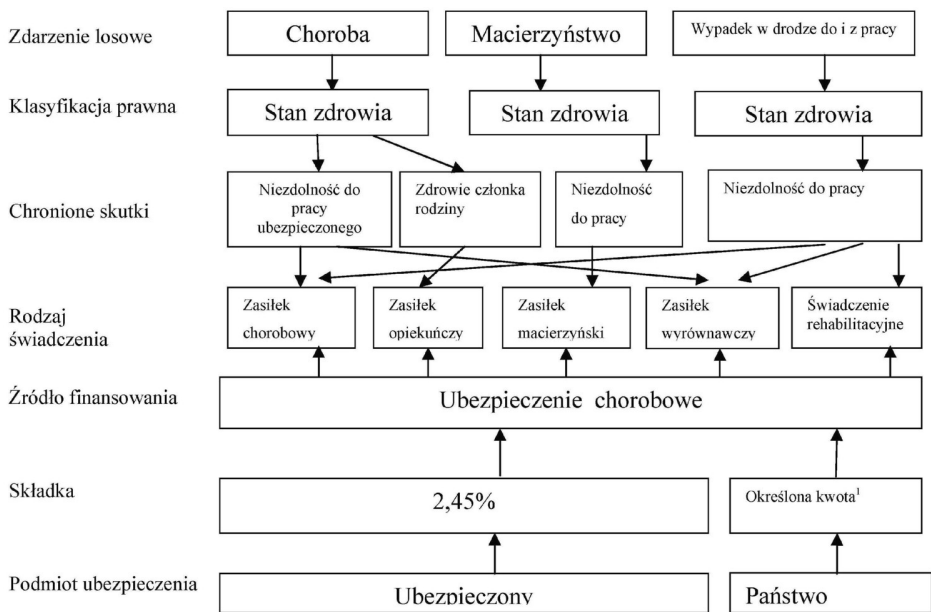
zinstytucjonalizowany, uczestnictwo w nim jest bowiem obowiązkowe, a pokolenie pracujące ma obowiązek współfinansowania osób niezdolnych do pracy lub nieposiadających żywicieli rodziny. Polski system rentowy jest systemem publicznym w formie systemu ze zdefiniowanym świadczeniem.

System chorobowy w Polsce

System ten jest oparty na zasadzie solidaryzmu i gromadzenia środków w funduszu celowym bez stosowania zasady indywidualnego przypisu tych środków określonego ubezpieczonemu. W systemie tym, podobnie jak w systemie rentowym, wysokość świadczenia nie jest uzależniona od wielkości zgromadzonego kapitału, lecz od osiągniętego wcześniej (przed chorobą, macierzyństwem) wynagrodzenia lub dochodu.

Świadczenia z tego ubezpieczenia są najczęściej wypłacanymi świadczeniami z ubezpieczenia społecznego.

Rysunek 3. Model systemu chorobowego w Polsce

1 – jako gwarancja wypłaty świadczeń w przypadku braku środków ze składek.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, por. M.A. Szczur, System zabezpieczenia społecznego w Polsce, ZUS, Warszawa 2004, s. 39.

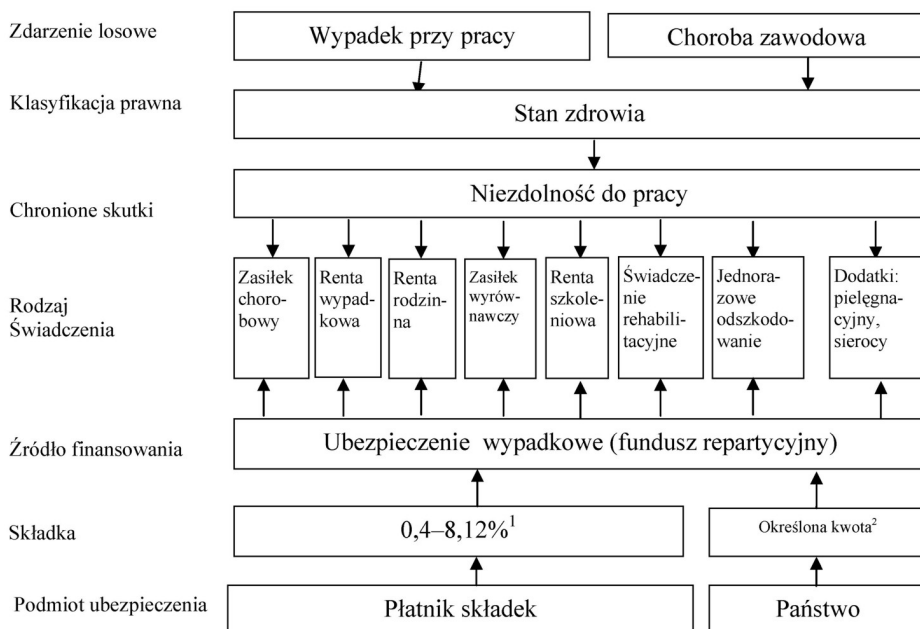
System chorobowy jest systemem tradycyjnym ze zdefiniowaną składką łączącym ryzyko choroby i macierzyństwa z ryzykiem wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

System wypadkowy w Polsce

System wypadkowy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych jest systemem najbardziej zbliżonym do standardów ubezpieczeniowych spośród wszystkich pozostałych podsystemów, ryzyko jest tu zindywidualizowane i precyzyjnie określone dla każdego podmiotu odrębnie (płatnika składek).

Do kanonów tego systemu należy kompensowanie utraconych dochodów z pracy lub prowadzonej działalności gospodarczej z tytułu zaistniałego wypadku przy pracy lub choroby zawodowej.

Rysunek 4. Model systemu wypadkowego w Polsce

1 – wysokość składki uzależniona jest od indywidualnego wyliczenia ryzyka dla każdej firmy osobno,

2 – jako gwarancja wypłaty świadczeń w przypadku braku środków ze składek.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 30.10.2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Polski system ubezpieczenia wypadkowego funkcjonuje zgodnie z typowymi zasadami ubezpieczeniowymi, w których istnieje określone ryzyko zagrażające określonej grupie ubezpieczonych opłacających składki do wspólnego funduszu funkcjonującego w myśl zasady solidarności ubezpieczeniowej.

Konstrukcja niemieckiego systemu ubezpieczeń społecznych

W Niemczech powstał pierwszy w świecie system świadczeń z zakresu ubezpieczeń społecznych. Niemiecki system w ciągu ponad 140 lat ulegał wielu modyfikacjom, ale w swojej podstawowej strukturze stanowi nadal wzorcowy model. Zmiany w tym systemie doprowadziły do wyodrębnienia w jego strukturze systemu emerytalno-rentowego, systemu chorobowo-zdrowotnego, systemu wypadkowego, systemu pielęgnacyjnego i systemu ubezpieczenia przed utratą pracy. Modele tych systemów zgodnie z przyjętymi regułami tworzenia systemów zaprezentowane są w poniższych rysunkach.

System emerytalno-rentowy w Niemczech

Niemiecki system ubezpieczeń społecznych charakteryzuje się nietypowym rozwiązaniem w zakresie swej organizacji, łączy on bowiem ubezpieczenie emerytalne i ubezpieczenie rentowe. Łącząc te dwa rodzaje ubezpieczeń, pośrednio definiuje ryzyko starości jako ryzyko długotrwałej niezdolności do pracy spowodowane stanem organizmu osoby ubezpieczonej¹⁰.

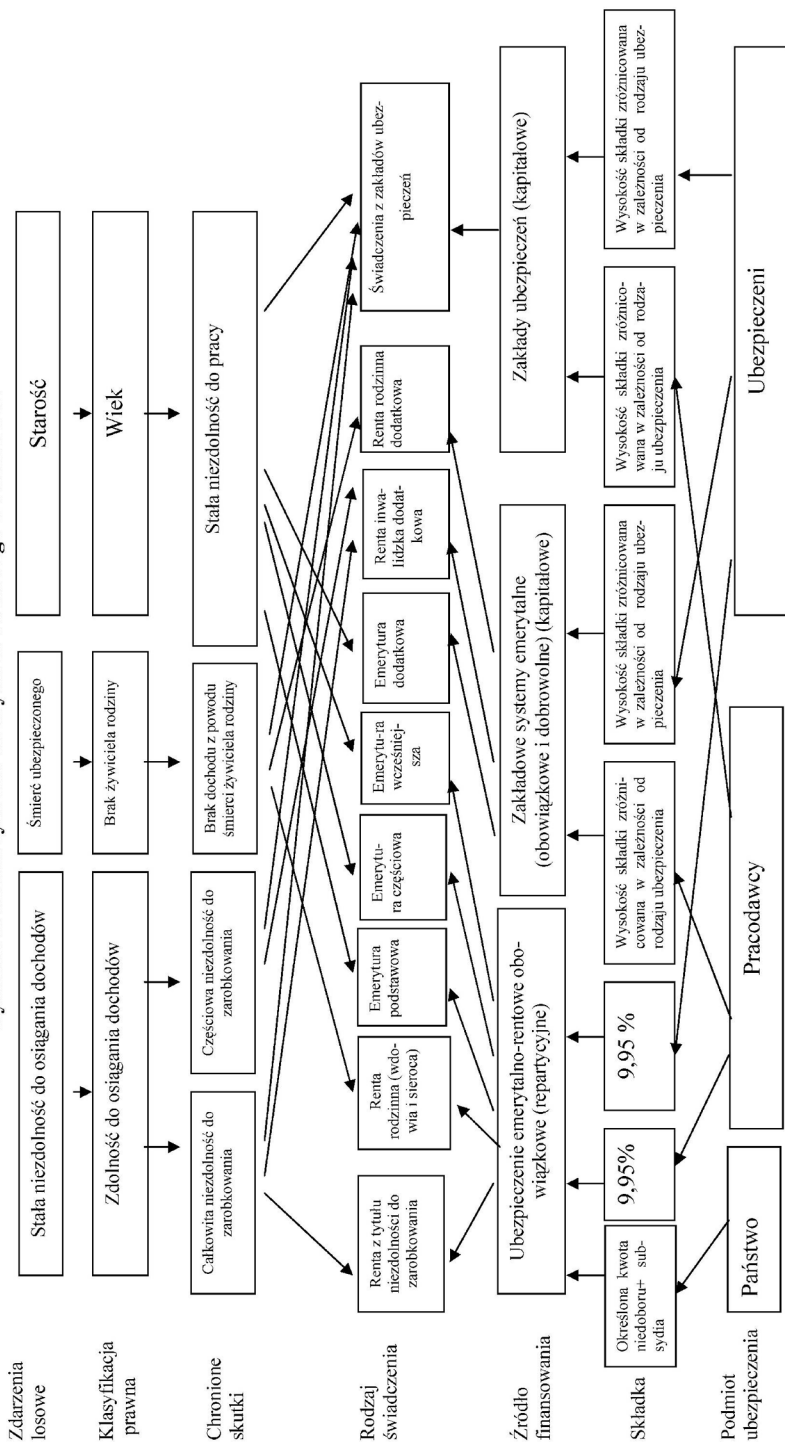
Niemiecki system ubezpieczeń społecznych przewiduje wypłatę świadczeń z tytułu realizacji ryzyka starości lub ograniczenia zdolności do pracy w systemie publicznym – repartycyjnym (I filar emerytalny i świadczenia rentowe) oraz zakładowym – kapitałowym (II filar emerytalny i ewentualnie świadczenia rentowe), a także II filar – emerytalny kapitałowy.

System rentowy po zmianach wprowadzonych w ostatnich latach definiuje w ubezpieczeniu rentowym ryzyko ograniczenia zdolności do pracy spowodowane chorobą lub upośledzeniem.

---

¹⁰ Domniemanego inwalidztwa, jak definiuje to Waclaw Szubert, zob. W. Szubert, *Ubezpieczenie społeczne, zarys systemu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1987, s. 104.

Rysunek 5. Model systemu emerytalno-rentowego w Niemczech

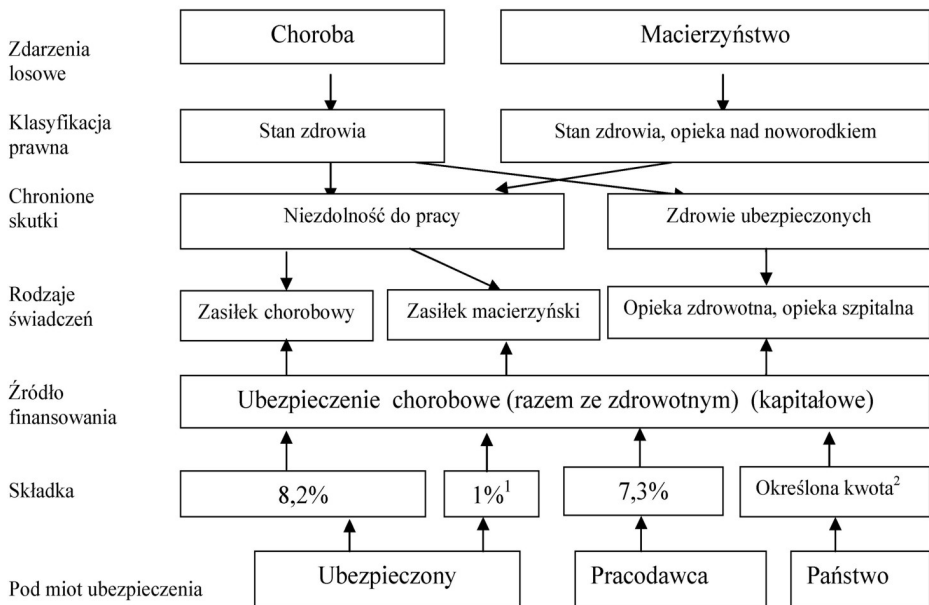

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Mutual information system on social protection, Social protection in the Member States of the European Economic Area and in Switzerland (MISSOC 2009).

System chorobowy (i zdrowotny) w Niemczech

W Niemczech system ubezpieczeń społecznych jest połączony z ubezpieczeniem zdrowotnym. Połączenie w jeden system ubezpieczenia chorobowego i zdrowotnego jest rozwiązaniem nietypowym, ale uzasadnionym merytorycznie. Dzięki takiemu rozwiązaniu kasy chorych w Niemczech skupiają wszystkie działania służb medycznych i ubezpieczeniowych państwa związane z ryzykiem choroby. Takie skomasowanie zadań pozwala lepiej nadzorować funkcjonowanie systemu ochrony zdrowotnej w tym kraju.

Rysunek 6. Model systemu chorobowego (i zdrowotnego) w Niemczech

1 – dodatkowa rata ubezpieczenia 2 – na ubezpieczenie chorobowe + pokrycie kosztów świadczeń macierzyńskich do poziomu maksimum 210 euro.

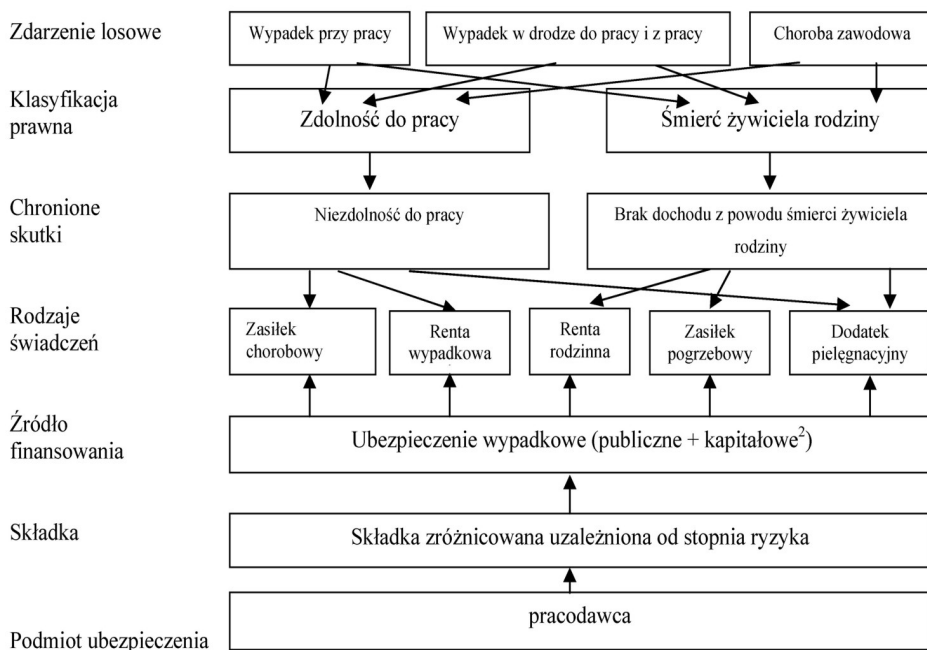
Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mutual information system...*, op. cit.

Niemiecki system chorobowy i zdrowotny jest systemem tradycyjnym ze zdefiniowanym świadczeniem. Połączenie tych dwóch systemów, uzasadnione historycznie i politycznie, ułatwia kompleksową obsługę ubezpieczonych.

System wypadkowy w Niemczech

Niemiecki system ubezpieczenia wypadkowego charakteryzuje się tym, że wśród zdarzeń losowych, których konsekwencją jest niezdolność do pracy, wymienia wypadki przy pracy, choroby zawodowe oraz wypadki w drodze do pracy i z pracy. System ten jest więc bardzo podobny do polskiego systemu wypadkowego. Różni je jednak formuła obliczania wysokości świadczenia¹¹.

Rysunek 7. Model systemu wypadkowego w Niemczech

1 – może być zamieniona na jednorazowe odszkodowanie

2 – w formie tworzenia rezerw.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Mutual information system...*, op. cit.

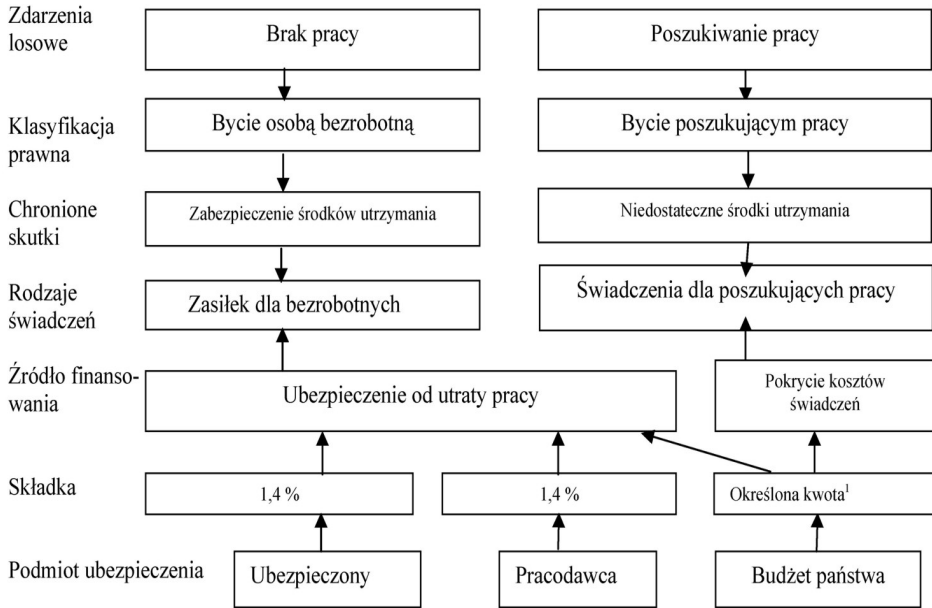
Niemiecki system wypadkowy jest systemem tradycyjnym ze zdefiniowanym świadczeniem, ale możliwość tworzenia rezerw oraz zamiany renty wypadkowej (w określonych przypadkach) na jednorazowe świadczenie różni go w tym zakresie od rozwiązań polskich.

¹¹ W Polsce obowiązują zasady analogiczne jak w ubezpieczeniu rentowym z zastrzeżeniem minimalnej wysokości renty wypadkowej (120%) najniższej renty z tytułu niezdolności do pracy. W systemie niemieckim określona jest minimalna wysokość renty jako 60% przeciętnego wynagrodzenia, a maksymalna jako 200% tego wynagrodzenia. W Niemczech świadczenie obliczane jest według procentowej zależności od współczynnika t.

System ubezpieczenia przed utratą pracy w Niemczech

Niemiecki system zabezpieczenia przed utratą pracy charakteryzuje się świadczeniami zarówno dla osób bez pracy, jak i dla osób jej poszukujących, jeśli nie mają dostatecznych środków do utrzymania. Osobom bezrobotnym przyznawany jest zasiłek z ubezpieczenia społecznego, osobom poszukującym pracy o niedostatecznych dochodach – świadczenie z budżetu państwa.

Rysunek 8. Model systemu ubezpieczenia od utraty pracy w Niemczech

1 – państwo pokrywa koszty świadczeń dla osób poszukujących pracy oraz uzupełnia deficyt w ubezpieczeniu od utraty pracy.

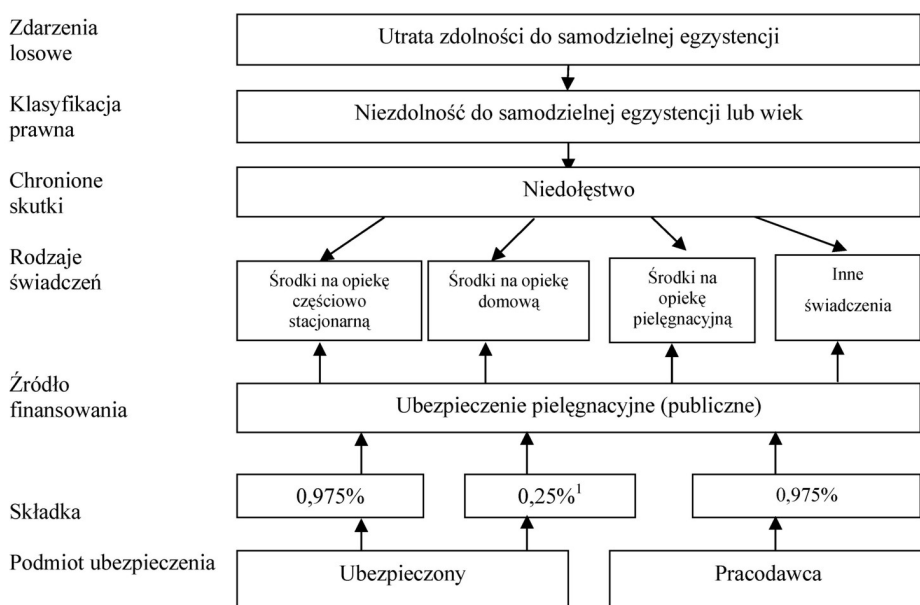
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Mutual information system...*, op. cit.

Niemiecki system ubezpieczeń społecznych w swoim katalogu chronionych rodzajów ryzyka ujmuje także ryzyko utraty pracy. To rozwiązanie jest odmienne od stosowanego w Polsce rozwiązania w formie wyodrębnionego z systemu ubezpieczenia społecznego w całkowicie niezależny finansowo i organizacyjnie i administracyjnie rodzaj ubezpieczenia.

System ubezpieczenia pielęgnacyjnego w Niemczech

Niemiecki system ubezpieczenia społecznego charakteryzuje się tym, że jako jeden z nielicznych w Europie obejmuje swym zasięgiem również ubezpieczenie pielęgnacyjne. Ubezpieczenie to jest obowiązkowe i zabezpiecza osoby ubezpieczone przed ryzykiem niepełności. Wyręcza ono państwo niemieckie od ponoszenia kosztów dodatkowej opieki nad ludźmi starymi i niepełnymi.

Rysunek 9. Model systemu pielęgnacyjnego w Niemczech

1 – dodatkowa składka płacona od 23 roku życia przez osoby urodzone po 1939 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Mutual information system...*, op. cit.

Niemiecki system ubezpieczenia społecznego jest rozwiązaniem nowatorskim, godnym naśladowania w obecnej fazie rozwoju cywilizacyjnej charakteryzującej się starzeniem się społeczeństw oraz permanentnym zmniejszaniem liczby urodzin w Europie.

Przedstawione modele rozwiązań systemowych ilustrują możliwość stosowania odmiennych rozwiązań konstrukcyjnych przy zastosowaniu określonej procedury tworzenia systemu. Polski i niemiecki system ubezpieczeń społecznych oparty na bardzo podobnych rozwiązaniach różni się jednak co do szczegółów. Różnice te stanowią o odrębności obu systemów i stosowaniu innych rozwiązań do realizacji tego samego celu.

Zakończenie

Niezależnie od przyjętych rozwiązań systemowych, konstrukcyjnych czy też parametrycznych w tworzeniu każdego systemu ubezpieczeń społecznych musi być zachowana procedura przewidująca chronologiczne następstwo określonych działań. Działania te zawsze w konsekwencji dążą do realizacji określonego celu: zapewnienia niezbędnych środków finansowych osobom, które dotknęło określone wcześniej ryzyko. Aby twierdzić, że dany system świadczeń jest systemem ubezpieczeniowym, musi być spełniony warunek opłacania składek w wysokości niezbędnej do pokrycia wypłacanych świadczeń i ewentualnych kosztów administracyjnych. W przeciwnym przypadku mamy do czynienia z systemem zaopatrzeniowym. Zastosowanie elementów składowych tworzących dany system w odpowiednich sekwencjach czasowych powoduje, że każdy system w ten sposób określony można badać i rozpatrywać według szeregu kategorii szczegółowych, które charakteryzują elementy i parametry systemu. Zaprezentowane modele systemowe oparte na klasycznym modelu polityki społecznej wskazują na odmienne w wielu przypadkach rozwiązania konstrukcyjne. Rozwiązania te – zdaniem autora – potwierdzają, że można porównywać odmienne systemy z zastosowaniem przyjętego wcześniej paradygmatu.

BIBLIOGRAFIA

Piśmiennictwo:

- Brycz B., Dudycz T. 2010.** *Paradygmat jako podstawa metody naukowej w naukach o zarządzaniu*, w: T. Dudycz, G. Osbert-Pociecha (red.), *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Easterby-Smith M., Thorpe R., Jackson P.R. 2008.** *Management Research*, SAGE, Los Angeles.
- Jodkowski K. 1990.** *Wspólnoty uczonych, paradygmaty, rewolucje naukowe. Realizm, Racjonalizm, Relatywizm*, t. 22, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Jończyk J. 2003.** *Prawo zabezpieczenia społecznego, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, bezrobocie i pomoc społeczna*, Kantor Zakamycze, Kraków.
- Mackiewicz-Golnik L. 2001.** *Finanse ubezpieczeń społecznych jako element interdyscyplinarnej wiedzy ubezpieczeniowej*, „Finanse i Bankowość” (Zeszyty naukowe), nr 2, Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania, Łódź.
- Misiński W. 2007.** *Modelowanie systemu powszechnych ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego, Wrocław.
- Polański Z. 2006.** *Wprowadzenie. System finansowy we współczesnej gospodarce rynkowej*, w: B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak (red.), *System finansowy w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Szczur M.A. 2004.** *System zabezpieczenia społecznego w Polsce*, ZUS, Warszawa.
- Szpor G. (red.) 2003.** *System ubezpieczeń społecznych – zagadnienia podstawowe*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.

- Szumlicz T. 2006.** *Ubezpieczenia społeczne, teoria dla praktyki*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Warszawa.
- Tool M.R. 1990.** *Institutionalist View of Economic System*, w: K. Dopfer, K.F. Raible (red.), *The Evolution of Economic System*, St. Martin's Press, New York.
- Wilkin J. 1995.** *Jaki kapitalizm, jaka Polska?*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, DzU 2009 Nr 205, poz. 1585.
- Ustawa z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, DzU 2009 Nr 153, poz. 1507.
- Ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, DzU Nr 60, poz. 636.
- Ustawa z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, DzU Nr 199, poz. 1673.
- Ustawa z 30.10.2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach, DzU 2009 Nr 167, poz. 1322.
- Ustawa z 20.04.2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych, DzU Nr 116, poz. 1205.
- Ustawa z 21.11.2008 r. o emeryturach kapitałowych, DzU Nr 228, poz. 1507.
- Ustawa z 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych, DzU Nr 237, poz. 1656.
- Ustawa z 28.03.2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych, DzU Nr 95, poz. 398.

STRESZCZENIE

W części wstępnej artykułu scharakteryzowane zostało pojęcie systemu ubezpieczeń społecznych oraz etapy tworzenia i techniki finansowania tego systemu. Następnie zaprezentowano propozycje zdefiniowania paradygmatu w ubezpieczeniach społecznych. Dalej omówiono konstrukcję systemu ubezpieczenia społecznego w Polsce. Kolejna część przedstawia konstrukcję systemu ubezpieczeń społecznych w Niemczech. W zakończeniu zostały zawarte wnioski z rozważań autora.

SŁOWA KLUCZOWE: paradygmat, ubezpieczenia społeczne, system ubezpieczeń społecznych

SUMMARY

The introduction includes the interpretation of the national insurance system and presentation of the stages of creation and techniques of funding it. In the first part of the article the propositions of defining of the paradigm in social insurance scheme were discussed. In the second part the construction of the Polish insurance scheme was presented. The third part includes the presentation of the adequate system in Germany. Conclusions from the report were contained in the last part of the paper.

Roman Garbiec

KEYWORDS: paradigm, social insurance scheme, national insurance system